

1. Докладно про поняття вини і розумні очікування як критерій винуватості див. *Карнаух Б. П.* Вина як умова цивільно-правової відповідальності: дис. ... канд. юрид. наук / Карнаух Б.П. – Х. : б. в., 2013. – 201 с. 2. *Ухвала ВССУ* від 16.05.2012 р. у справі № 31307св11. 3. *Смирнов В.Т.* Общее учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве: учеб. пособ. / В. Т. Смирнов, А. А. Собчак. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1983. – С. 90. 4. Див. п. 7 постанови Пленуму ВССУ від 01.03.2013 р. № 4 «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки». 5. *Ухвала ВСУ* від 15.07.2009 р. у справі № 6-8825св09. 6. *Restatement (Second) of Torts*, §§ 479, 480; а також справу *Davies v. Mann*, 152 Eng. Rep. 588 (1842). 7. *Дигести Юстиніана*: в 8 т. [Текст] / отв. ред. Л.Л. Кофанов; [пер. с лат.]. – М.: Статут, 2002–2006. 8. *Алексеев, С.С.* Общая теория социалистического права / Алексеев С.С. – Свердловск: СШ, 1964. – Вып. 2. – С. 221. 9. *Смирнов В.Т.* Цит. работа. – С. 81. 10. Як зазначав Т. М. Яблочков, «суд не може докорити особи, якщо не вкаже їй, – якої поведінки від неї було очікувано за даних обставин [...] Коли правопорядок кваліфікує певну поведінку як винну, він припускає наявність іншого способу поведінки, котрий він і рекомендує замість інкримінованого діяння» (Див. *Яблочков, Т. М.* Влияние вины потерпевшего на размер возмещаемых ему убытков [/ Т. М. Яблочков // Антологія української юридичної думки. Т. 6. Цивільне право. – К. : Вид. Дім «Юрид. кн.», 2003. – С. 488, 490). 11. *Антимонов, Б.С.* Значение вины потерпевшего при гражданском правонарушении / Антимонов Б.С. – М.: Гос. издательство юридической литературы, 1950. – С. 112-113. 12. *Иоффе О.С.* Из истории цивилистической мысли [Текст] / О.С. Иоффе // Избранные труды по гражданскому праву. – М.: Статут, 2009. – С. 500; *Иоффе О.С.* Ответственность по советскому гражданскому праву / Иоффе О.С. – Л.: Издательство Ленингр. гос. ун-та, 1955. – С. 150-153. 13. Див. п. 7 Постанови Пленуму ВССУ від 01.03.2013 р. № 4. 14. Див. ухвалу ВССУ від 02.04.2014 р. у справі № 6-3956св14.

УДК 347.956

О. В. ФРОЛОВА

ПІДСТАВИ ТА УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ УХВАЛ СУДУ

Розглядаються підстави та умови оскарження ухвал суду в апеляційному порядку. Досліджено вимоги щодо форми та змісту апеляційної скарги на ухвалу суду. Розглянуто підстави та умови оскарження передбачені ст. ЦПК та додаткові, зокрема оплата апеляційної скарги судовим збором, дотримання строків подання скарги встановлених процесуальним законом та інші. Досліджено надання права на апеляційне оскарження ухвал суду особами, які не є учасниками конкретної цивільної справи.

Ключові слова: ухвала, апеляційна скарга, оскарження, підстави та умови оскарження.

Фролова О.В. *Основания и условия осуществления права на апелляционное обжалование постановления суда*

Рассматриваются основания и условия обжалования определенной суда в апелляционном порядке. Исследованы требования по форме и содержанию апелляционной жалобы на определение суда. Рассмотрены основания и условия обжалования предусмотренные ст. ГПК и дополнительные, в частности оплата апелляционной жалобы

© ФРОЛОВА Ольга Вікторівна – здобувач Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка

судебним сбором, соблюдение сроков подачи жалобы установленных процессуальным законом и другие. Исследованы предоставление права на апелляционное обжалование определенных суда лицами, которые не являются участниками конкретного гражданского дела.

Ключевые слова: определение, апелляционная жалоба, обжалование, основания и условия обжалования.

Olga Frolova. Grounds and conditions of rights appeal against judgments of the court

This paper discusses the reasons for and conditions of appeal rulings on appeal. Investigated the requirements as to the form and content of an appeal to the court. We consider the grounds of appeal and the conditions under Art. GIC and more, including payment of the appeal court fees, timeliness complaint procedure established by law and others. Investigated the right to appeal rulings persons who are not parties to a particular civil case.

Key words: decision, appeal, appeal, appeal grounds and conditions.

Закріплення Конституцією України в ст. 129 апеляційного способу оскарження рішень судів 1-ї інстанції, які не вступили в законну силу, створило додаткову гарантію належного захисту прав, свобод та інтересів осіб в ході цивільного судочинства.

За місцем в системі цивільного судочинства апеляційне провадження, є найбільш доступним та оптимальним на сьогоднішній день способом перевірки судових рішень¹. Це робить даний спосіб усунення помилок, допущених у судовій діяльності, додатковим механізмом, який дозволяє реалізувати мету правосуддя у випадку судової помилки.

Різні аспекти питання про правову природу судових ухвал та способи їх оскарження розглядали в своїх працях такі науковці як З. К. Абдуліна, С.Н.Абрамов, В. Н. Бутов, Л. А. Ванеева, Є. В. Васьковський, М. А. Гурвич, Г. О. Жиліна, І. М. Зайцев, В. К. Пучинський, Є. Г. Пушкар, Л. С. Самсонова, В. М. Семенов, М. К. Треушніков, П. Я. Трубніков, Д. М. Чечот, М. К. Юков та інші науковці. Питання про підстави та умови здійснення права на апеляційне оскарження, є надзвичайно дискусійним в юридичній науці.

Метою статті є визначити та сформулювати підстави та умови, за наявності яких можуть оскаржуватись ухвали суду, дослідити ухвали, що створюють негативний наслідок процесуального характеру для заінтересованої особи (значні процесуальні перешкоди на шляху до вирішення справи), а також ухвали, що створюють додаткові матеріальні об'єкти незадоволення, які відрізняються від основного спору.

Основною підставою для здійснення права на апеляційне оскарження є звернення суб'єкта права апеляційного оскарження до суду із апеляційною скаргою, оформленою та поданою відповідно до вимог чинного ЦПК.

Питання про вимоги, яким повинні відповідати апеляційні скарги на ухвалу суду потребує особливої уваги.

Зважаючи на те, що постановлення судом 1-ї інстанції незаконного та/або необґрунтованого судового акту порушує права і законні інтереси громадян, таким чином обрання законодавцем саме скарги як документа, яким ініціюється апеляційне провадження є цілком закономірним.

Поняття апеляційної скарги, на нашу думку, може бути сформульовано наступним чином – це звернення до вищестоящего суду з вимогою про

поновлення прав і захист законних інтересів особи, порушених ймовірно незаконним та/або необґрунтованим актом суду 1-ї інстанції, шляхом скасування або зміни даного судового акту.

Попри те, що законодавець не закріплює офіційного визначення апеляційної скарги, ним досить детально регламентовано вимоги щодо форми та змісту даного цивільного процесуального документа.

Так відповідно до ст. 295 ЦПК, скарга (подання) має містити: найменування суду, до якого подається скарга; ім'я (найменування) особи, яка подає скаргу, її місце проживання або місцезнаходження; ім'я (найменування) осіб, які беруть участь у справі, їх місце проживання або місцезнаходження; рішення або ухвала, що оскаржуються; в чому полягає незаконність і (або) необґрунтованість рішення або ухвали (неповнота встановлення обставин, які мають значення для справи, та (або) неправильність установлення обставин, які мають значення для справи, внаслідок необґрунтованої відмови у прийнятті доказів, неправильного їх дослідження чи оцінки, неподання доказів з поважних причин та (або) неправильне визначення відповідно до встановлених судом обставин правовідносин); нові обставини, що підлягають встановленню, докази, які підлягають дослідженню чи оцінці, обґрунтування поважності причин неподання доказів до суду першої інстанції, заперечення проти доказів, використаних судом першої інстанції; клопотання особи, яка подала скаргу; перелік документів та інших матеріалів, що додаються².

Апеляційна скарга підписується особою, яка її подає, або представником такої особи.

Вказані вище реквізити є обов'язковими для апеляційної скарги, проте конкретний зміст даного процесуального документа визначається конкретними обставинами справи і змістом оскаржуваного судового акту.

Як свідчить судова практика, на відміну від скарг на рішення суду, апеляційні скарги на судові ухвали повинні містити додатково вказівку на підстави оскарження ухвали окремо від рішення суду. Особливо актуальною така вимога є для судових актів не поіменованих в ст. 293 ЦПК, адже як нами відмічалось вище, перелік ухвал зазначених в цій статті є невичерпним. Тому, подаючи апеляційну скаргу на ухвалу, яку не вказано в ст. 293 ЦПК, заінтересована особа повинна посилатися або на відповідне рішення Конституційного суду або на інші статті кодексу в яких передбачено, що відповідна ухвала може бути оскаржена.

Оскільки така вимога до змісту апеляційних скарг на ухвали законом не передбачена, на практиці учасники процесу часто не зазначають в своєму зверненні до суду апеляційної інстанції підстав для самостійного оскарження ухвал, що призводить до численних помилок, пов'язаних з необґрунтованим поверненням судом першої інстанції таких скарг заявнику в порядку передбаченому ч. 2 ст. 293 ЦПК України.

Ще однією ознакою належного оформлення апеляційної скарги на ухвалу суду є оплата її судовим збором.

Відповідно до §14 п. 1 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір» розміри ставок судового збору із апеляційних скарг на ухвалу суду становлять 0,1 розміру мінімальної заробітної плати³.

Більшість судів вимагає, щоб докази сплати цієї суми додавалися до апеляційної скарги в оригіналі. І хоча процесуальний закон не містить такої вимоги, оскільки сучасні технічні можливості дозволяють змоделювати фальшиву фотокопію будь-якого документа, на нашу думку, правомірність вимоги оригіналу документа про сплату судового збору є очевидною.

Аналізуючи вимоги, яким повинні відповідати апеляційні скарги на ухвалу суду, слід визнати, що наявність однієї лише вірно оформленої скарги недостатньо для здійснення права на апеляційне оскарження. Для початку провадження в суді апеляційної інстанції самої лише скарги замало, суб'єкт звернення має вчинити певний комплекс процесуальних дій з дотриманням вимог процесуальної форми. Зокрема об'єктивною умовою допустимості апеляційного оскарження є подання апеляційної скарги з дотримання строків встановлених процесуальним законом.

Процесуальним строком називається період часу, встановлений законодавством чи призначений судом для вчинення певних процесуальних дій⁴.

Виходячи з визначення процесуального строку, строк апеляційного оскарження можна визначити як встановлений чинним законодавством період часу для подачі апеляційної скарги на акт суду 1-ї інстанції, який на думку заінтересованої особи є неправомірним незаконним та/або необґрунтованим.

Відповідно до ч. 2 ст. 294 ЦПК апеляційну скаргу на ухвалу суду першої інстанції може бути подано протягом п'яти починаючи з наступного дня після її проголошення, а у разі якщо ухвалу було постановлено без участі особи, яка її оскаржує, апеляційна скарга подається протягом п'яти днів з дня отримання копії ухвали.

За загальним правилом, апеляційна скарга до апеляційного суду подається через суд, який виніс оскаржуваний судовий акт. Скарга може бути подана особисто або відправлена в суд поштою. Якщо документ подано особисто, то працівники канцелярії суду повинні відзначити на ньому дату його надходження, засвідчивши це своїм підписом. Час здачі скарги на пошту засвідчується печаткою на конверті, а час надходження в суд – зазначенням відповідної дати на скарзі.

При вирішенні питання про те, чи дотриманий строк апеляційного оскарження особою, яка подає апеляційну скаргу, необхідно враховувати, що початком спливу зазначеного терміну є день, наступний за днем проголошення рішення, а не день вручення або направлення сторонам і іншим особам, що беруть участь у справі, копії відповідно судового акту. Винятком з цього правила є ситуація, коли заінтересована особа не була присутня при проголошенні акту суду. Винятком є правило роз'яснене в п.5 в постанові Пленуму Верховного Суду України № 12 від 24.10.2008р. «Про судову практику розгляду справ в апеляційному порядку» щодо того, що для ухвал, які постановляються не в судовому засіданні, зазначені строки обчислюються з дня їх постановлення⁵.

На перший погляд така регламентація строків апеляційного оскарження видається цілком логічною та виправданою. Адже ухвали за своїм змістом в більшості випадків менш змістовні ніж рішення суду, яким справа

вирішується по суті, тому п'яти днів повинно бути цілком достатньо для підготовки аргументованої скарги. Утім, слід згадати, що на слух сприйнявши ухвалу під час її проголошення, заінтересовані особи навряд чи можуть підготувати якісну апеляційну скаргу. Для цього потрібен текст ухвали. Тобто заінтересована особа принаймні повинна отримати на руки копію судового акту.

Відповідно до вимог ч. 2, 3 ст. 222 ЦПК, яка має назву «видача або направлення копій судового рішення особам, які брали участь у справі», а отже стосується і ухвал як форми судових рішень, копії повного рішення суду видаються особам, які брали участь у справі, негайно після проголошення такого рішення. У разі проголошення тільки вступної та резолютивної частин судового рішення, особам, які брали участь у справі і були присутні у судовому засіданні, негайно після його проголошення видаються копії судового рішення із викладом вступної та резолютивної частин. Особам, які брали участь у справі, але не були присутні у судовому засіданні, копії повного судового рішення надсилаються рекомендованим листом з повідомленням про вручення протягом двох днів з дня його складання або за їх зверненням вручаються їм під розписку безпосередньо в суді. Якщо судовим рішенням відповідачеві заборонено вчиняти певні дії, що потребуватиме вчинення дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами, копія такого судового рішення також надсилається цим органам та/або особам у строки та порядку, визначені цією статтею.

На практиці ж, в силу об'єктивних (завантаженість суду, несправність друкарських закладів тощо) або суб'єктивних (халатність суддівських працівників, тощо) причин дуже часто акт суду готується досить тривалий час, і подається особі для ознайомлення з порушенням строків закріплених в ст. 222 ЦПК, що в ряді випадків призводить до того, що особа яка бажає оскаржити ухвалу не встигає підготувати обґрунтовану апеляційну скаргу впродовж п'яти днів з моменту її проголошення.

На нашу думку, оскільки, строк на апеляційне оскарження знаходиться в певній залежності від дій працівників суду (чим пізніше будуть виготовлені копії судового акту, тим менше часу буде в особи, яка бажає оскаржити його, на підготовку апеляційної скарги), потрібно або чітко визначити відповідальність суду за порушення строків закріплених в ст. 222 ЦПК, щоб стимулювати їх до судового дотримання вимог закону, або моментом, з якого має вираховуватись початок апеляційного строку має бути визначено не день проголошення судового акту, а хоча б день, коли належним чином оформлений процесуальний

Щодо ухвал, які повинні надсилатися особам, які не були присутні при їх проголошенні, то тут також слід контролювати момент отримання відповідної копії судового акту адресатом.

На практиці непоодинокими є випадки, коли суди надсилають копії ухвал з порушенням строків визначених в ч. 3 ст. 222 ЦПК і не маючи підтвердження вручення відповідного процесуального документа адресату, визнають документ таким, що набув законної сили в зв'язку із закінченням

строку на апеляційне оскарження, який вони обраховують впродовж п'яти днів з моменту проголошення акту суду.

Вбачається, що, оскільки такі процесуальні документи повинні надсилатися рекомендованим листом з повідомленням про вручення, строк на апеляційне оскарження повинен обчислюватись з дня вказаного в поштово-вому повідомленні як день вручення листа адресату.

Ще однією умовою здійснення права на апеляційне оскарження в цивільних справах є ініціювання апеляційного провадження належними суб'єктами, до яких процесуальний закон відносить сторони, інших осіб, які беруть участь у справі, а також осіб, які не брали участі у справі, проте суд вирішив питання про їх права та обов'язки (ч. 1 ст. 292 ЦПК).

Згідно ст. 26 ЦПК особами, які беруть участь у справі є сторони, треті особи, представники сторін, та третіх осіб. У справах наказного та окремого провадження особами, які беруть участь у справі, є заявники, інші заінтересовані особи, їхні представники. У справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Законодавець в ст. 292 ЦПК всіх цих суб'єктів наділив правом апеляційного оскарження рішень суду. Якщо ж говорити про ухвали суду, то право на їх апеляційне оскарження ухвал суду за суб'єктом складом різниться.

Адже з однієї сторони воно надано не тільки особам, які беруть участь у справі, зокрема таке право мають особи, відносно яких постановлена окрема ухвала (ст. 211 ЦПК); судові експерти (п. 4 ч.1 ст. 13 Закону України «Про судову експертизу»), а з іншої статус сторони або іншої особи, яка бере участь у сапові не гарантує наявність в особи права на апеляційне оскарження.

Практичний інтерес викликає питання про надання права на апеляційне оскарження ухвал суду особами, які не є учасниками конкретної цивільної справи. Недостатньо нечіткою є позиція законодавця і щодо гарантування особам, які хоч і не беруть участі в розгляді справи судом 1-ї інстанції, але прийняте рішення суду стосується їх прав і охоронюваних законом інтересів права на апеляційне оскарження.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 295 ЦПК в апеляційній скарзі серед іншого має бути зазначено ухвалу, що оскаржується, обґрунтування того, в чому полягає її незаконність і (або) необґрунтованість. У зв'язку з цим логічно виникає питання, а на якій підставі особа, яка не бере участі у справі може отримати належним чином оформлену копію такої ухвали для оскарження. По суті таку можливість мають лише особи, щодо яких постановлено окрему ухвалу, яка їм надсилається судом. В усіх інших випадках, дізнаючись про те, що той чи інший акт суду порушує права особи, яка не бере участь у справі, остання, не будучи учасником судового провадження, не має примірника такого акту для оскарження.

В сучасних умовах по суті єдиною правовою підставою для цього є положення Закону України «Про доступ до судових рішень»⁶, яким закріплено право особи, яка не бере (не брала) участі у справі, якщо судові рішення безпосередньо стосується її прав, свобод, інтересів чи обов'язків,

звернутися до апарату відповідного суду з письмовою заявою про: 1) надання можливості ознайомитися із судовим рішенням; 2) надання можливості виготовити в приміщенні суду копії судового рішення за допомогою власних технічних засобів; 3) виготовлення копії судового рішення апаратом суду. При цьому у заяві особа повинна обов'язково обґрунтувати, чому вона вважає, що судове рішення безпосередньо стосується її прав, свобод, інтересів чи обов'язків.

Утім ані в процесуальному законодавстві, ані в Законі України «Про доступ до судових рішень» не конкретизовано, у яких випадках можна вважати певний судовий акт таким, що стосується прав та обов'язків особи, яка не бере участь у справі. Крім того чинний ЦПК не передбачає можливості розгляду клопотань особи, яка не є учасником процесу (про надання для ознайомлення матеріалів справи або ухвали суду).

Тому фактично суд, який постановив ухвалу не має правових підстав для її надання таким особам. Більше того, надання дозволу на доступ до судового акту або відмова в цьому за правилом ст. 9 Закону України «Про доступ до судових рішень» можуть бути оскаржені до голови відповідного суду, а не в порядку апеляційного оскарження. За таких обставин на практиці, здійснення такими особами права на апеляційне оскарження актів суду загалом та ухвал зокрема суттєво ускладнено.

Виходячи з вищенаведеного можна стверджувати, що ухвала, оскаржувана особою, яка не бере участь у справі повинна безпосередньо стосуватися прав та обов'язків цієї особи, тобто судом має бути розглянуто й вирішено питання щодо правовідносин, учасником яких є така особа, або міститись судження про права та обов'язки цієї особи у відповідних правовідносинах.

Таким чином, при здійсненні права апеляційного оскарження ухвали особою, яка не бере участь у справі остання повинна в апеляційній скарзі обґрунтувати наявність в неї відповідного права та навести докази, які б підтверджували яким чином оскаржувана на ухвала стосується її прав та обов'язків.

На нашу думку, гарантуванню прав на апеляційне оскарження ухвал суду осіб, які не беруть участь у справі, проте суд вирішив питання про їх права та обов'язки, сприятиме і запропоноване нами в розділі другому даної роботи включення до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені окремо від рішення суду ухвал, що спричиняють порушенням або загрозу порушення прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Це надасть офіційну можливість особам, які не беруть участі у справі, у випадку відмови суду надати їм копію судового акту, що стосується їх прав та обов'язків, оскаржувати таку відмову в апеляційному порядку та отримувати відповідний документ цілком легально.

На підставі вищевикладеного вважаємо за доцільне внести в частину другу статтею 292 ЦПК відповідне уточнення та викласти її в наступній редакції:

«Ухвала суду першої інстанції може бути оскаржена в апеляційному порядку окремо від рішення суду сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, а також особами, які не беруть участі у справі,

якщо вона впливає на їх права та обов'язки.

Також пропонуємо доповнити ст. 292 частиною третьою наступного змісту:

«3. Ухвала є такою, що стосується прав та обов'язків особи, яка не бере участь у справі, якщо в ній розглянуто й вирішено питання щодо правовідносин, учасником яких є така особа, або містить рішення про права та обов'язки цієї особи у відповідних правовідносинах.»

Положення «В апеляційній скарзі, поданій особою, яка не бере участь у справі, повинно бути зазначено обставини, які б підтверджували яким чином оскаржувана на ухвала стосується її прав та обов'язків, а також докази, що підтверджують такі обставини» вбачається доцільним викласти в пункті 9, яким доповнити ч. 2 ст. 295 ЦПК.

1. Трач О.М. Порядок розгляду справ судом апеляційної інстанції в цивільному процесі України: дис... канд. юрид. наук / Трач О.М. – Л., 2009. – С.10. 2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV: за станом 06 лист. 2012 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> 3. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3674-17> 4. Борисова Е.А. Апелляция в гражданском (арбитражном) процессе / Борисова Е.А.– М.: Городец, 2000. – С. 70-72. 5. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 24.10.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0012700-08> 6. Про доступ до судових рішень: Закон від 22.12.2005 № 3262 IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>

УДК 347.961.4

С.М. ПЕТРОВА

УЧАСТЬ НОТАРІУСІВ В ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Розглянуто особливості доказування у цивільних справах за участю нотаріуса. Визначено порядок витребування нотаріальної справи. Досліджено питання предмета доказування у цивільному процесі за участі нотаріуса та порядок витребування нотаріальної справи судом. Розглянуто на прикладі засобів доказування, характерних для справ, що розглядають за участю нотаріусів, ознаки належності, допустимості, достовірності та достатності нотаріально посвідчених документів, нотаріальної справи.

Ключові слова: нотаріус, доказування, доказ, нотаріальна справа, допустимість, достовірність.

Петрова С.Н. Участие нотариусов в процессе доказывания в гражданских делах

Рассмотрены особенности доказывания по гражданским делам с участием нотариуса. Определен порядок истребования нотариального дела. Исследованы вопросы предмета доказывания в гражданском процессе с участием нотариуса и порядок истребования

© ПЕТРОВА Світлана Миколаївна – аспірант Хмельницького університету управління та права